

KÁLVINISTA VILÁG.

REFORMÁTUS EGYHÁZTÁRSADALMI FOLYÓIRAT

„A magyar kálvinizmus útja.“

A fenti cím alatt még a múlt év végén, Losoncon, egy kis füzet jelent meg Simándy Pál álnév alatt. Foglalkozik pedig ez a füzet a magyar kálvinizmus multjával, dekadenciájával és a jövődő megújulásával. A múlt és a dekadencia közötti határt a „kiegyezésben“ látja. A jövődő programját pedig az a nemzedék van hivatva megvalósítani, amelyik „lebirközta magában a dekadencia minden nyavalyáját.“

A multa vonatkozólag az a véleménye, hogy „a kálvinizmus a széles néprétegek számára tulajdonképpen nem jelentett mást, mint a régi pogány magyar valláshoz, vagy legalább is szellemhez való megtérés alkalmát és ürügyét.“ A dekadencia korára nézve pedig ez az utolsó szava: „Hasztalan a felelősségbresztő szó az új idők, új nagy magyar kálvinistái részéről: Ady, Móricz, Szabó Dezső vésztjosló leleplező, korbácsoló, tanácsoló próféciái pusztábaveszt kiáltások maradnak: legfeljebb tiltakozást és gyűlöletet hívnak ki maguk ellen.“

A jövődő magyar kálvinizmusának útja e kálvinista triászön vezet keresztül s a magyar jövődőnek e három nagy szellem bizonyágtételén, ítéletén, látásán és igazságán kell felépülnie. Adyról nem elég annyit mondani, hogy ő az első magyar vallásos költő. „Nemcsak, hanem az első, aki Istennel magyarul viaskodik és ápol közösséget: vagyis akinek az Istenhez való viszonyán az ősi magyar temperamentum bélyegei ékeskednek.“ És a kálvinista triász második alakjáról a következőket olvassuk: „De az, akinek az öntudatában eddig a legteljesebben tisztult fel és formálódott határozott rendszerre és programra a magyar kálvinizmus művelődéstörténeti értelme és hivatása: Szabó Dezső ...“ És a harmadik,

Móricz pedig a „programadás konstruktív“ útját mutatja a régi erdélyi kálvinista példa idézésével.

Summa: A múlt idők kálvinizmusa kietlen puszták útján halad s nyomában sem terem semmi, a kálvinizmus útján is marad a magyar ugar vetetlen és gyümölcstelen. Adyn, Szabó Dezsőn és Móricz Zsigmondon kívül a jelenben nincs semmi. A jövő is csak ezek által és ezeken épülhet fel.

Nem akarom Simándyt a tudomány ítélőszéke elé vonni. Nem is akarok komoly szellemtörténeti kritikát mondani vélekedései és állításai felett, *mert ez azt jelentené, hogy az egész magyar kálvinizmus történetét kisémmző álláspontját komolyan veszem.* Azonban állításai felett, *mint kóros tünetek felett* elmondom egynehány reflexiómat.

Ebből a kis füzetből — akárki és akármilyen koru is írta — a mai koravén, megcsömörlött, kiábrándult és fáradt lelkű ifjúság szól. *A mai ifjúság átlaga eme erkölcsi alaptulajdonainál fogva pedig: türelmetlen.* Türelmetlen: gondolatokat végiggondolni, türelmetlen: csak valamennyire is terjedelmesebb logikai műveleteket véghezvinni s sem szellemi, sem ideg energiája nem elégséges az igazsághoz vezető utat nyugodtan és lépésről-lépésre végigjárni. Ez a magyarázata annak, hogy a *mai átlagos magyar ifjúság tehetetlenségében* ¹ *és vergődő erőtlenségében ösztönösen menekül a futó impressziókat kifejező Adyhoz, Szabó Dezsőhöz, mint akiknek szubjektív értékű lírai „meglátásaik“, „élményeik“ könnyen és hamarosan rásegítik „világnézet-alkotásra.“* A mai átlagos ifjúságtanok, tanítások, világnézetek értékét, igazságát a „szemléletességükkel“ és a „könnyűségükkel“ méri. *Mert milyen könnyű is kritikai elveket, világnézeti principiumokat, kultúrhistoriai programokat, ú. n. „célkitűzéseket“ nyerni Ady-tól, Szabó Dezső-től, akik minden áron közvetlenkedésre törő mániájukban, azt nyújtják mindig, ami az ösztönös élet horizontján belül van.* Ehhez tényleg nem kell sem erőfeszítés, sem türelmes reflektálás, sem gondos utánjárás, elég a pillanatnyi felvillanás s ennek fényénél nem-álmodott csodás perspektívák nyílnak meg a szemek előtt! Ezeket a felvillanásokat aztán könnyűszerrel minősítik a teremtő elme lángözönének. Így áll elő egy gondolatsor, amelyben a geniálítás igazolja a szubjektív látá-

sok és élmények igazságát, ez utóbbiak pedig igazolják a rájuk épített kritikai állásfoglalásokat, világnézeteket és a kultúrhistoriai konstrukciókat. Az aztán már nem kérdés, hogy vajjon a geniálitásnak megfelel-e bizonyos intellektuális és morális tömörség s a látások fedik-e az igazságot s az igazságok fedik-e a valóságot? Ezek már az ostoba logika és az előítéletek ködében élő maradiság okvetetlenkedései, amelyeken már csak azok rágódnak, akik nem tudnak Pegazuson száguldani, akik gyalog járva — Nietzsche szavaival élve — minden alvó dolognak szeretnek a szemébe tekinteni.

Simándy is kultúrhistoriai konstrukcióját az Ady és Szabó Dezső már elvénült, zörgő csontu Pegazusán ülve alkotta meg. *Nem nézett a konkrét kérdések tekintetébe, hanem amire Ady, vagy Szabó Dezső azt mondta: fekete, arra Simándy is utánuk mondja, az ő szemükkel nézve: fekete s miután rajtuk kívül nem maradt az egész magyar kálvinizmus történetében sem egyetlen fényes, sem egyetlen biztató pont, levonta az egyetlen lehetséges konzekvenciát: Ady, Szabó Dezső és Móricz Zsigmond a forrása minden tiszta látásnak, minden igaz ítéletnek, belőlük fakad minden fény és minden világosság.* „A magyar kálvinista lélek Adyval kapcsolódik bele újra Nyugat szellemi áramába.“ A szociálizmus igazi képe ott él az Ady lelkében. A sajátos magyar vallásosságot az ő nyomdokain járva kell a kálvinizmusnak kitermelnie. Mennyi meggondolatlan állítás! Hiszen ez a „fajából kinőtt magyar“ semmiféle kapcsolópontot nem kínál a magyar kálvinizmus számára s soha semmi jelét nem adta annak, hogy a Nyugat kultúrájának igazi értékeit elsajátította volna. Az a kultúra, amelyben Ady külföldön élt s amellyel ő kontaktusban állott, a nyugat-európai kultúra nagy árjának a partkanyarulatokba, zeg-zugokba kiverődött szennyes habja volt csupán. *Ehez a kultúrához pedig a puritán kálvinizmusnak semmi köze nincs.* De nincs köze az Ady szociálizmusához sem, mert Adynak se sok köze van a szociálizmushoz. Legfeljebb paroléjává vált egyes radikális hajlamú köröknek s nem egy proletár versét bizonyára dözsölő kapitalisták társaságában áttivornyázott éjszakák után írta. *Az ilyen erkölcsi minőségű és az ilyen komolyságú szociálizmushoz sincs semmi köze a magyar kálvinizmusnak.*

És mit szőljunk az Ady sokat vitatott „vallásosságához“? A „vallásosság“ ma egy olyan rendkívüli sokféleséget jelent, hogy alkalmazása a legtágabb lehetőségeket engedi meg. Ma, amikor a keleti spekuláló, aesthetizáló, misztikus elmerüléseket, látásokat és hangulatokat hajhászó, de erkölcsileg meddő vallásos irányok benyomultak a nyugati keresztyénségbe, egészen közeleső s érthető, ha még Adynál is, sőt a társainál is vallásos „élményeket“ és „látásokat“ keresnek. Nekem az a meggyőződés, hogy az Ady vizionáló, hallucináló vallásosságának nincs semmi köze az evangéliumi keresztyén élet valóságához, mert az ő vallásossága nem halad a saját személyén túl s Isten-látásaiban is magát látja, Isten-élményeiben is magát éli, látásaiban és hallomásaiban is csak önmagát szemléli, szereti és hallja. *De ha nincs köze az evangéliumi keresztyén élethez, hogyan lehetne köze épen a kálvinizmus-hoz, amely az Isten fenségét oly féltő, hódoló, alázatos és engedelmes imádattal óvja, védi minden emberi és minden földi salaktól? A kálvinizmus kiindulási pontja mindig ez volt: Isten Isten, az ember ember s ezt a kettőt sem élményekben, sem látásokban soha egy sorba állítani nem lehet. Hol van j Ady ettől a nagyon egyszerű, ettől a fenségesen tiszta ismerettől? A kálvinizmus jövőnö útja attól függ, hogy ennek a két nagyon egyszerű igazságnak hogyan tud a világban és az életben érvényt szerezni!*

És csodálatos! Ebben a kis könyvben egyetlen szót sem találunk arról, hogy a kálvinizmus minden igazsága, léte és jövőnöje attól függ, hogyan tudja tanításait, a reá bizott életeket, közösségeket, társadalmakat az Úr Jézus Krisztus királysága alá helyezni! Pedig ez a kálvinizmus utolsó és végső mértéke és igazsága, utolsó és végső feltétele és programja!

Tavaszy Sándor:

Nyitott sebek egyházunk testén.

— Bukaresti atyánkfiai között. —

Havasalföldön, Moldovában és Bukovinában 200.000-re tehető a magyarok száma. Ennek körülbelül háromötöde (120.000) református. Jelenleg 7 református lelkész 5 gyülekezeti székhellyel dolgozik közöttük. Sokat mondunk, ha azt állítjuk, hogy 10.000 lélek tud kapni áldásokat az egyházunk munkáin keresztül. Mi történik a többiekkel? Jobb, nem is beszélni róla!

Különösen egyházunk hívei előtt ismeretlen ez a terület, mert ha ismerős lenne, lehetetlen, hogy meg ne mozdult volna az egész romániai református egyház, segíteni ennek a sebnak begyógyításán. Az anyaszentegyház Krisztus teste — tehát test, ha valahol seb van rajta, az egész test szenved miatta és az egész testnek kell össze dolgozni, hogy a seb begyógyuljon.

Vegyük fel a látleletet és állapítsuk meg a diagnózist. Nem fárasztom az olvasót, hogy bejárjuk az összes sebeket, ahol lassan, de biztosan csörgedezik ki egyházunk vére a mindent mőhon felívó homokba. Csak Bukarestig utazunk és ottani híveink között teszünk sétát. Nem sétálunk a Bulevardokon, azoknak környékén nem sok keresni valónk van. Felülünk a villanyosra, kimegyünk a végállomásra, ott felszállunk századunk legnagyobb vívnyára, egy rozoga autótaxira, dőcögünk avval is egy jó negyedórát és akkor megérkezünk oda, ahol a mi híveink zőme él.

De mielőtt ezt megtennők, készülünk fel az útra, nemcsak azzal, hogy a legerősebb cipőnket húzzuk fel (hiába, aszfaltra nem telik minden utcában, még a fővárosban sem, ahol pedig nincs aszfalt, ott bő tavaszi esőzés idején bizony sár van) és olyan ruháról gondoskodunk, amelyiket nyugodtan áldozatul adhatunk a felfröccsenő pocsolyáknak és a seregestől kóborló kuvaszoknak; de azzal is, hogy a lelkészi irodában tájékozódjunk az egyház állapota felől, üssük fel a régi évkönyveket, olvassunk valamit a gyülekezet múltja felől is. Ilyen előkészület után a kirándulás eredményesebb lesz.

Az első magyar letelepülők Havasalföldön azok voltak, akiket a tatárok, mint foglyokat vittek oda magukkal. Ezek,

miután a tatárok visszamentek Nagytatárországba, jórészen ott maradtak. A török hódítások alatt is sok ősünk kerül be oda. A XVIII. sz.-ban a madéfalvi vereség után a Habsburg hatalom elől menekülve a Székelyföldről, százak mennek át a Kárpátokon túlra. Azután a békésebb időkben a gonosz vámpolitika miatt különösen székely iparosok telepednek le a regáti városokban. Az új állami helyzet teljesen megnyitotta a kapukat a Kárpátokon keresztül. Utóbbi évek alatt (1921—27) majdnem megtízszereződött a Bukarestben élő magyarok száma.

A bukaresti gyülekezet 1815-ban Sükei Imre lelkész alapította. Nem tudjuk miért, bevetődött Bukarestbe. Ott látta a nyáját szétszórva, pusztulás útján haladva. Megállott és munkába kezdett. Templom és iskola kellett híveinek. A pénz akkor sem forrott, épügy, mint ma sem forrik, a hívek akkor sem nagyon tolakodtak adományaikkal az egyház ajtaja előtt, még akkor sem, ha saját érdekük forgott kockán. Sükei élelmes ember volt. Jó két szürke lovát befogta „ekhós“ szekere elé és elindult világgá, hogy pénzt gyűjtsön atyafiai számára. Most ebben; majd abban az országban bolyong Európaszerte. Hol a németek fogják meg, mint francia kémet, hol megfordítva. A császár török ágensnek, a szultán a császár emberének gondolja, a magyarok gyanakodnak, hogy a saját felsegélyezésére gyűjt, vannak akik el sem tudják gondolni, miért lehet Bukarestben szükség templomra és iskolára.

Dacára az akadályoknak a kis templom felépül és a mellette levő házban megnyílik az iskola. Megindul a gyülekezet élete. Kezdetől fogva a reformátusok mellett a magyar ágostai hitvallású evangélikusok és unitáriusok is tagjai a bukaresti gyülekezetünknek. 1836-ból pontos kimutatás számol be arról, hogy 536 a gyülekezet tagjainak száma, 1910-ben 3422 egyháztagot mutatnak ki. Háború előtt 6000 magyar él Bukarestben. Ebből háromötöd protestáns és unitárius, a két ötöd római katolikus. Hogy ma hányan vannak, nem lehet tudni. Egyházkerületünk által kiadott névtár 30.409 lelket mutat ki. Egy bizonyos, az egyházi pontos családkönyvi kimutatás 3000-nél több lelket nem tud kimutatni. A kántor úr, aki végzi a hívek összeírását, eddig szerzett tapasztalatai alapján azt

állítja, 12.000-nél nem lehet több hívünk Bukarestben. Ebből 1000 olyan lehet, aki állandóan nem telepedik le, hanem folyton változó helyeken szolgál.

A Sükei által megindított munka külsőleg szép eredményeket ér el, az azután megindított magyar róm. kath. egyházi munkával együtt. A háború előtt két magyar egyház, 5 összesen 25 tanerőt alkalmazó felekezeti iskola, 13 különböző magyar egyesület, egy egyházi és egy politikai napilap állott az összmagyarság támogatása mellett az egyházi és nemzeti kulturális munka szolgálatában.

Ma az óriási mértékben megszorodott lélekszám mellett egyedül a ref. egyház végzi, vagy végezné, ha tudná az azóta még megtízszereződött munkát, három egyesülettel (13 helyett) iskola nélkül, csak a saját maga lábán állva.

Csak még egy pár adatot a mai kép teljessége kedvéért. Vegyük a legsúlyosabb kérdést, a gyermekek és ifjak nevelését. Bukarest és külvárosainak területe 100 km², 100 különböző állami iskola áll a gyermekek rendelkezésére. Ha van 3000 (kb.) protestáns tanköteles, amennyi lehet, akkor egy iskolára esne átlag 30 gyermek. De mert valószínű, hogy a szülők, különösen az új települők, 40%-a nem adja iskolába gyermekét, — örvend, hogy kibújhat a kötelezettség alól, mert bekerült a nagy városba a kis falucskából, ahol mindig a tiszteletes úr szemei előtt volt, — azonkívül a távol lakók télen nem igen engedik az iskolába járókat sem iskolába, alig pár gyermek marad egy iskolára. Ezek is különböző osztályokba járnak. Kérdezzük, a két gyülekezeti munkával elfoglalt lelkipásztor, ha engednék is az iskolák, hogy tudna itt rendszeres vallás tanítást végezni? Javasolják, gyűjtsék össze a gyermekeket a templomba, vagy más helyre. A tavaly ilyen módon 40—50 gyermeknek lehetett is tényleg adni valamit. Emellett a 200—250 köteles helyett 40—50 ifjú konfirmációi oktatásban is részesül. Ez az egész munka, amit a legteljesebb odaadás mellett is végezni tudnak a lelkipásztorok a gyermekek és ifjak között. Az óriási területen való szétszórtság miatt az a központban végzendő ilyen munka mindig csak a gyermekek kicsi hányadát tudná gondozni. A két hatalmas iskolaépület hivatalosan lefoglaltatott, a bérházak és az egyik lelkészi lakás rekvirálás

alatt vannak. Ez az oka annak, hogy a gyermekek alig tudnak valamit egyházuk kincseiről. Az iskolákban arról nem hallanak, hogy voltak hősei a mi egyházunknak, hogy több, mint egymillió református él velük egy ország határain belül. Költőinkről, íróinkról, nagy embereinkről nem tanítják őket az állami iskolákban, vagy ha esetleg hallanak is valamit ezekről, nem megfelelő méltatásban ismerik meg őket. Így a szegény kicsi atyánkfia, nem csudálom, ha arra a meggyőződésre jut, hogy érdemesebb dolog feladni egyházi és nemzeti közösségéhez való tartozását, könnyebben fog boldogulni az életben is, ha megtagadja azt, aminek született. *Felekezeti iskolák nélkül gyermekeink óriási többsége vesz el a bukaresti gyülekezetben.* A munkában meggyötört, anyagi gondokkal nehezen küzdő amúgy is kevés intelligenciájú szülőknek legkisebb gondja is nagyobb annál, hogy gyermekét tanítsa, sőt legtöbb esetben maga is akadálnak látja református és magyar mivoltát és szabadulni igyekszik attól. Könnyen asszimilálódik és vegyül ott mindenki. Itt addig semmi komolyabb egyházi munkát nem lehet megindítani, amíg az állami és a németnyelvű ág. ev. iskolákkal versenyképes iskolákat egyházunk nem tud állítani. Erre a legminimálisabb számítások mellett is 10—12 millió leura van szükség. Egyik vérző sebe, amelyen át legdrágább vére foly ki egyházunknak, ez az iskola kérdés. Késlekedés, fontolgtatás kiszámíthatatlan veszteséggel jár, mert lelkek vesznek el! Ha valahol fontos és szükséges a vasárnapi iskola és az ifjúsági bibliaköri munka bevezetése, itt az csak ezek által a szabad nevelői munkák által lehetne kerületenként a gyermekekhez hozzáférni.

Lehet, ezek a mázsás súlyú adatok igen rányomakodtak lelkünkre, amíg a lelkészi hivatalban magunk számára kijegyeztük, induljunk meg az ígért kirándulásra a szabadba, hátha csak azok a gonosz írások beszélnek ilyen rettenetes dolgokat. Ma jelszó a gyakorlatiaskodás. Szemlélődjünk saját szemeinkkel.

A kántor úr épen készül az útra, úttervét készíti. Ma délután kb. 25 családot fog felkeresni. Elmegy a bejegyzett egyháztagokhoz, hogy felszedje az önkéntesen megajánlott egyházi adót, árul könyveket és téglajegyet a temetőkerítés-

hez, keresi és összeírja az új egyháztagokat. Melléje csatlakozunk, amíg a villanyos a színhelyre ér, addig beszélgetünk. Elmondja: „Még évek fognak eltelni, amíg a 2500 utcában szétszórtan élő összes híveket fel lehet keresni.“ Beszél apró jellemző eseteket a gyülekezet életéből. Egy az ismétlődő sablonos esetek közül: „A szülők, már a földben nyugosznak, jó reformátusok voltak, a férfi két cikluson át presbiter is volt, a fia nem magyar leányt vett feleségül, annak kedvéért, no meg a jobb munka alkalomért egészen elhagyta egyházát és fáját. Gyermekain a nagyszülőkéből nincs egyetlen vonás sem. Ha engem lát, mélyebbre húzza a kalapját, egyet vonít a vállán és tovább megy.“ Ennek a történetnek ezer és ezer mása van. Valaki leszáll a villanyosról, a kántor úr fülembé sugja: „A szeme állásáról látom, a szülője még a mi templomunkban ült. Hogy ő hova jár? . . .“

A házaknál szívesen fogadnak. Ismerős helyek. Itt az adót is kifizetik rendesen, ha nem is az első, de a második, harmadik felkeresésre. A piszkos, sáros külváros egyformat házikói, viskói közül kívülről is szinte kiismerjük, itt mégis a mi atyánkfiának kell laknia. Bent magyarul beszélgetünk, van akinek nehezen megy, majd mindenkinek a hanghordozásán érzik, hogy régóta él elszigeteltségben.

Egyik hívünkénél a gyermek semmiképp nem akar velünk beszélgetni és megbarátkozni. Kisül, dacára annak, hogy a szülei anyanyelvünkön beszélnek vele, ő ha meg is érti, de nem használja a magyar szót. Nem is fogja az ilyen a mi templomunkban dicsérni az Urat. Kovácsműhely mellett fordulunk be az udvar hátulsó részén fekvő lakásba. Derék asszony testvérünk fogad. Beszélgetünk. Tizenhétéves fia befordul a konyhába. Köszönésünkre románul felel. Amikor meghallja, hogy a tiszteletes úr van itt, úgy kifut, mintha nyílból lőtték volna ki. Más oka nincs rá, csak az, hogy még nem konfirmálódott meg és nem is akar. Attól félt, erőszakkal akarjuk oda vinni. Kérdezem az anyjától, szokott-e a fiú templomba járni. — Hát sátoros ünnepen eljön az ajtóig s ott megvárja, amíg mi kijövünk. Nem igen értené meg a „prédikációs beszédet“. „A nagyhéten is mind a görög keleti, vagy a katolikus templomot gyakorolta.“

Olyan jól esett látni, hogy egyik házban a falon a sok szentkép között a mi bibliai fali mondásunk függött. Minden egyebet elhomályosított. Némely helyen ott a református naptár az asztalon. Bibliát, legalább Új-testamentumot, jól elrejtve a láda fiában majd mindenütt lehetne találni.

Bemegyünk egyik udvarra. A multkori látogatás alkalmával az ott lakó hívünk 100 Leu egyházi adót ajánlott meg. Mostanra ígérte, hogy ki is fizeti. A szomszéd mondja, domnu Károly (híveinket a román anyanyelvűek keresztnévükön nevezik) elment máshová. Nem mondta meg, hová költözik. Vajon mikor és hol fog megint belekerülni az egyház hálójába?

Más helyen örömmel ujságolja egyik régi hívünk: Nincs egy hónapja, de a harmadik szomszédba jött egy család Székelyföldről. Keressétek fel, hátha beiratkozna az egyháztagok közzé. De aztán meg ne mondják, hogy én vezetem nyomra az urakat. Az ilyen is gyakori eset. Sokan nem szeretik, ha kezd róluk is tudni az egyház.

Egy-egy ilyen új jövevénynél ilyenformán folyik le a felderítő szolgálat. — A férfi esetleg próbálja tagadni református mivoltát, de mondjuk kiderül, akkor arra hivatkozik, hogy ő nem a bukaresti, hanem X. Y. székelyfalunak a lakója lévén, az ottani gyülekezetnek a tagja. — A felderítést végző egyén ügyességén fordul meg, hogy hogy tudja az illetőt meggyőzni az összetartás fontos voltáról. — Ha nem is ritkák az ilyen esetek, gyakran előfordul az is, hogy az illető szívesen fogadja, hogy az egyház embere felkeresi és szívesen meg is ajánlja és kifizeti az egyházi adót.

A gyülekezet tagjainak egyik érdekes csoportját alkotják a Nikodémus-típusú egyének. Éjjel, amikor nem látják, elmennek Krisztushoz, mert valami vonzza őket oda. Ezek különösen az előkelőbb körökkel rokonságba keveredettek, vagy a befolyásosabbak közül kerülnek ki. Segítenek az egyházon, érdeklődnek is dolgai iránt, de szeretik, ha senki nem tud róla, mert ez rájuk nézve hátrányos lenne.

Nem tagadjuk el a kép hűsége kedvéért, van a bukaresti gyülekezetnek magva. Van egy törzs gyülekezet, amelyik fejt ki olyan szép munkát, mint bármely átlag gyülekezet, sőt.

Ennek is azonban sokkal teljesebb lehetne a munkája, ha nem kellene annyi erőt fordítania a távol álló hívek megnyerésére. A rendszeres templomba járók száma állandóan gyarapodik, mutatja a perselypénz emelkedése. 1924-ben 34 ezer, 1925-ben 38 ezer, 1926-ban 44 ezer és 1927-ben szept. 1-ig már 44 ezer Leu perselypénz gyűlt be. Ez év folyamán az átlagos heti 1000 Leut meg fogja közelíteni, amivel nem sok gyülekezet dicsekedhetik, akkor, amikor az önkéntes adó a másfélszázezer Leu felé jár. Ezt a terhet a kb. 800 családból álló törzsgyülekezet hordozza. A lelki gyarapodásnak és az összetartozásnak is örvendetes jelei vannak. Bizonyítják ezek, hogy a folyó egyházi munkák alkalmas eszközök.

Hogy a képünk teljes legyen, szenteljünk még egy kis időt a *temető* megszélesítésére is. Mondhatná valaki, miért menjünk oda a halottak közzé, hiszen mi életet akarunk keresni. Épen ezért megyünk oda. Az egyházközség anyagi felvirágzásának óriási lehetőségei vannak a temetőben elrejtve. Mindjárt anyagi értéke óriási. Egy tíz holdas belsőség, amelynek eddig egyharmadrésze sem volt temető céljaira kihasználva, a folyton épülő főváros egyik különösen fejlődő pontján. A temető 1926-ban közel 150.000 Leu jövedelmet hozott az egyháznak különböző címek alatt, pedig előkelő, sőt pénzesebb híveink sem igen szeretnek oda temetkezni. Oka egyszerű. A temető két oldala utcára, másik két oldala a legsilányabb szedett-vedett külvárosi nép „házainak“ udvarára néz. Az utca-kerítésből állandóan lopnak ki deszkákat, a lakóházak felőli oldalon pedig szabad ki- és bejárata van a szomszédság majorságának, disznóinak és kutyáinak. Tavaszi takarításkor valóságos szemétdomb-gyűrű veszi körül a temetőt a kerítésen belül. Minden néven nevezendő és meg nem nevezhető szemét és hulladék a kerítésen át a temetőbe vándorol. Perelje be az egyház a szomszédokat? Egy éjszaka az összes sírköveket összetörök bosszúból. A tavaly szép hársfa csemetékkel ültették be az útszéleket. Egy éjszaka az összes csemetéket kitörték. A köznép, amelyik a temetőt általában tiszteli, a miénket „tisztátalan temető“-nek nevezi. Ezt szabad bepiszkítani. A viráglopás napirenden van. Ezek miatt a kegyeletsértő körülmények miatt nem temetkezik ide a jobb modú református, szívesen

fizet többet a róm. kath. temetőben. Ezt a temetőt magas körítéssel kell körülkeríteni. Ennek költsége ma másfél millió Leu. Az egyház országos téglajegy akció formájában gondolta a kérdést megoldani. A jegyek szétküldettek az egész egyházba, eddigi hasonló akciók eredményeit és egyháziatlanságunkat ismerve, reméljük, a jegyek kiadásánál felmerült költségek csak kikerülnek az akció nyomán. Ha ez a kerítés elkészülne, a temető jövedelme egyszerre a duplája lenne. Abból a pénzből pedig két segéd-lelkészt lehetne fizetni, akiknek beállításával való késlekedés naponkénti veszteség.

A temető egyébről is beszél. Itt is ott is jóhangzású magyar nevek, némelyik negyvennyolvas honvédé volt. Az unokák elváltozott nevek alatt messze-messze vannak tőlünk, pedig minden nap találkozunk velük, vagy olvassuk nevüket egy-egy üzlet felett.

Még csak pár pillanatra térjünk vissza a parochiára, hogy a fárasztó séta után pihenjünk egyet. Az egyik tiszteletes úr egy pár napja Erdélyből férjestől oda költözött úri hölgygel tárgyal. Ide jöttek dolgozni. Eddig semmi munka és még csak kilátás sincs arra, hogy kapjanak. Most feleségestől elmenne akárminek, csak élni tudjanak. Senkitől tanácsot, útbaigazítást nem kértek, csak eljöttek, azt gondolták, itt könnyű az élet. Pár száz Leu gyorssegély kell az ilyeneknek. Kölcsön kérik, lehet, soha sem adják meg. A másik tiszteletes úr beszéli. Reggel feltette a vonatra, hogy haza menjen azt a sz-i asszonyt, aki az ősszel betegen jött a fővárosba dolgozni. Egész télen az egyház tartotta szegényt. Most, hogy kitavaszkodott, gyűjtöttek számára a templomban, így előkerült az utiköltség. Szerencsétlen asszony sértésnek vette, hogy vilanyoson és bérkocsin vitték ki az állomásra, nem adtak egy liter bort is útravalóul. Ezeket a jeleneteket nem kuriozumképpen írtam, állandóan ismétlődő jelenetei ugyanannak a falunak. Nincs egyetlen egyházközség sem Erdélyben, vagy a Királyhágó mellékén, amelyikből ne lenne valaki a fővárosban, vagy amelyiknek valami dolgában ne futkosnának a lelkészek. Naponta érkeznek levelek, amelyekben ajánlanak valakit, vagy tudakozódnak valaki után a többi lelkészek. Az ilyen ügyeknek és az egyházközség hatóságokkal való ügyei-

nek (lefoglalt épületek ügye stb.) intézésére egy embernek teljes munkarejére van szükség. És hol vannak a többi munkák?

Ha ezek így vannak ebben a gyülekezetben, így vannak a többi városokban is. Így élnek a mi atyánkfiai a Kárpátokon túl. Vannak olyan telepek, tanyák, ahol tömegesen vannak együtt reformátusok, csak ember kellene és egymás után alakulnának a gyülekezetek és megmaradna a nyáj, ha — és a ha fontos határkö, — felelősségteljes *gyülekezetek* állanának testvéri támogatással a lelkek mögött. Ismétlem, egyetlen gyülekezet sem vonhatja ki magát ezen a ponton a felelősség alól. Erdélyben sem, a Királyhágó mellékén sem. Megbízható adatok alapján írom, a bevándorlásban Szatmár vidéke és utána a Székelyföld vezet. Meg kell végre éreznünk, *egy testnek* vagyunk a tagjai, egyháztagok vagyunk. Hiába épülnek gyülekezeteink, a Kárpátokon túl nyitott sebek vannak egyházunk testén. *Minden évben egy jó erdélyi gyülekezetet kitevő atyánkfia olvad be más egyház és nép keretei közé.* Mi a feleletünk erre a száraz puszta tényre? Isten számon kéri őket tőlünk, mert közülünk vándoroltak át oda.

Van-e megoldása ennek a súlyos helyzetnek? Mi az orvos-ság? Amíg a vonat keresztül vágat velünk a végtelen román alföldön, van idő gondolkozni felőle. Egy alapigazság bizonyos. Emberek magukban veszteni *nem* tudnak. Erőnket felülmuló, titáni feladat. De hívő emberek, egyházi emberek (egyetlen igaz értelmében használom a szót) református gyülekezetek (egyetlen igaz értelmében használom a szót) Isten segítségével: Igen.

Ha nem fáj a seb, ha nem vesszük észre a vérveszteséget és a sebeket látva nem az egész református egyházért aggódunk, akkor egyszerűen bizonyosságát nyerjük annak, hogy nem tartozunk a testhez, az egyházhoz, legfeljebb nevét viseljük ok nélkül.

Ha fájdalmas volt olvasni ezeket és a magunktól telhetőket megtettük — ki-ki azt, amit Isten követel tőle, a nagyobb hitüektől, a nagyobb szolgálatot teljesítőktől többet, másoktól kevesebbet, a nagyobb gyülekezetektől többet, a kisebbektől kevesebbet, de mindenkitől a maximumot, akkor mondhatjuk, tagjai vagyunk Krisztus egyházának.

Hiszem, sokan azért nem figyeltek ezekre a sebekre, mert nem tudtak róluk. Ezeknek most ad Isten alkalmat, hogy egyháztagságuk felől meggyőződjenek.

Mik a segítség módjai? Ha szétnézünk, az adott alkalmakat megismerjük és engedelmeskedünk, Isten adja kezünkbe azokat. A reformátusoknak mindenét kívánja Isten, pénzt, idejét, imádságát, szavát, hangos és néma bizonyágtevéését. Ha az erős gyülekezetek nem állanak is a segítők sorába, Isten ott a sebek között és mellett is fog támasztani lelkeket, akik által építeni fogja egyházát, mert ott is vannak és lesznek, akik odaszentelik magukat neki.

De sohase feledjük, az egyház *test*, Krisztus teste és mi tagjai vagyunk rész szerint. *László Dezső.*

AZ IGE FÉNYÉNÉL.

Efézusi levél 2:4—5.

„Isten az ő nagy szerelméből, mellyel szeretett minket, megelevenített együtt a Krisztussal.“ Ezekkel a szavakkal az apostol a kereszthez vezet minket. Ahhoz, hogy a feltámadott Krisztussal együtt megelevenedhessünk, Jézusnak előbb meg kellett halnia a kereszten. Az üdvösség útja a kereszt, forrása pedig Isten irántunk való szeretete. Amikor Pál Isten szerelméről beszél, tulajdonképen a keresztre irányítja a figyelmünket, rámutat a legnagyobb áldozatra, emlékeztet arra, ami érettünk végbement a Kálvárián. Isten szeretet. Örökkévaló szeretettel szeret bennünket. Szeretetének célja az, hogy kimentsen minket a bűn halálából és úgy rendelkezett, hogy ez a váltságunk a Jézus Krisztus által legyen véghezviendő.

Ez a tudat a porig kell, hogy alázzon bennünket, bűnös lelkeket. Semmi, semmi érdemünk, semmi dicsőségünk nincs nekünk, mindent Istennek köszönhetünk. De éppen amikor erre a mi végtelen szegénységünkre rácsmélünk: akkor magasztal fel Isten, mert akit ő megelevenített Krisztussal együtt, annak örök életet ajándékozott.

Hogy Isten szerelmének mi a miéértje, az felülmulja minden ismeretünket. Megértenünk azt sem lehet, hogy miért kellett értünk, a gonoszokért Jézusnak a büntetlennek, a szentnek, a tökéletesnek szenvednie és meghalnia; — de Isten kegyelmének éppen abban áll a mélysége, magassága, szélessége és hosszúsága, hogy a titkai megfoghatatlanok.

H I R E K.

Az Izlám Európában. Az ismert mohammedánus misz-szionáriusnak, dr. Zwemernek, az adatai szerint a próféta európai követői legnagyobb számban Jugoszlaviában vannak, ugyanis a 12 milliónyi lakosságból 1,337.687, európai Törökországban 770.000, Bulgáriában 750.000, Romániában, Görögországban és Ciprus szigetén 200—200.000, Lengyelországban pedig 6000 mohammedán van. Ez országok egyikében sem tétetett eddig komoly kísérlet a mohammedánok megtérítésére.

A föld népessége. Körülbelül 1800 millió ember él a földön, akik 3064 féle nyelven beszélnek és több mint 4100 valláshoz és felekezethez tartoznak. Évente 33 millió ember hal meg 33½ éves átlag életkorban (az asszonyok átlag életkora 3.3 évvel hosszabb, mint a férfiaké). A szaporodás az egyes népek szerint különböző: pld. míg a németek száma 1480 óta megszorozódott, addig Oroszország lakóinak mai száma ötvenszer akkora, mint 300 évvel ezelőtt.

Az államhatárok nem egyházhatárok. A Reformierte Kirchenzeitung-ból vesszük át az alábbi közleményt: A porosz unió evangélikus egyháza, mint ismeretes, több területet foglal magába, amelyek a békekötés óta kívül esnek

a Németbirodalom határain és amelyek az anyaegházal valamelyes orgánikus kapcsolatban állanak. Az az alaptétel, hogy az államhatárok nem egyházhatárok, itt egyháztörténetileg jelentős módon lett valósággá. Ehhez az egyházkörzethez tartozik a Memel vidéki evangélikus egyház is, amelynek ez évi synódusa jelentésében azt mondja, hogy a memelvidéki evang. egyház fejlődése szabadságban és önállóságban, az állami hatóságokkal (litván) békés egyetértésben és az anyaegházal törvényileg biztosított összefüggésben sikeresen halad előre.

A keleti egyház és a pápai encyklika. A pápai encyklikáról, amelyben XI. Pius az ökumenikus mozgalmat elítélte és mint egyetlen utat az igazi vallásegységhez az összes keresztényen egyházaknak a pápa vezetése alá vetését jelentette ki, a keleti egyház részéről az ismert thyatirai érsek, Germanosz nyilatkozott. Ő a vezetője a görög-orthodox sectionnak a stockholmi mozgalomban.

Ő az egyik német egyházi laphal közreadott levele szerint a nyugtalanság okát abban látja, hogy Róma távolmaradása nem okozta az óhajtott hajótörést és hogy az öku-

menikus törekvések a római egyház kebelén belül is visszhangra találtak. A pápai állásfoglalás az isteni kegyelemnek igazi monopolizálását tartalmazza, ami azonban senkit sem lep meg. Az érsek panaszkodik a proselyta-szerzés miatt, amelyet a római katolikus egyház a más egyházakkal szemben üz. „Csak meg kell látogatni keletnek valamelyik nem unionált egyházát és azután egy egyesült egyházat, hogy láthassa az ember, hogy Rómára nézve a katholizálás egyet jelent a rómaiassítással.“

Jelentős a cikkének vége: Az összes keresztyéneknek ebben a helyzetben az a kötelessége, „hogy erőiket egyesítsék, energiájukat megkétszerezze és olyan aktivitással, ahogyan csak lehetséges, előadások, nyilatkozatok, gyakori konferenciák által hassanak oda, hogy eszményeik a keresztyén népek között terjedjenek a római katolikusok között is. A pápai uralmi igény elleni éles nyilatkozattal zárja cikkét.

(Reformierte
Kirchenzeitung.)

Rádió prédikátor. Hogy milyen fontosságot tulajdonítanak Amerikában a rádióknak a vallásosság szolgálatában, bizonyítja, hogy Cadman-t, az amerikai egyházi szövetség elnökét az Egyesült Államok területére rádiópredikátorrá nevezték ki. Cadman rádiópredikációit a hallgatók na-

gyon kedvelik. Ez az új feladat annyira fontosnak tekintik, hogy Cadman ennek kedvéért lelkeszi állásáról egyidejűleg lemondott.

A német könyvpiac 1927-ben. A német könyvpiacon 1927-ben 31.026 mű jelent meg. Ebből a vallástudományra 2566 esik, 133-mal több, mint az előző évben. Százalékban kifejezve az összes termelésben a vallástudomány a harmadik helyet foglalja el 8.27%-kal a tankönyvek 9.66 százaléka és a szépirodalom 16.32%-a mögött.

Az evangélikus egyház a kölni nemzetközi sajtókiállításon. Mint ismeretes, folyó év május—októberben nemzetközi sajtókiállítás lesz. Amint a Reformierte Kirchenzeitung közli, ezen a kiállításon az evangélikus egyház is részt vesz. Az evang. sajtókiállítás középpontja egy acélból és üvegből készült pompás templom lesz. A földszinten lesz a kiállítási helyiség. Itt a Biblia és a reformátori iratok, az egyházi lapok és az evangélikus irodalom nyernek elhelyezést. Az épület középső részében vasárnaponként istentiszteletet tartanak. Továbbá előadásokat, gyűléseket, film előadásokat a belső és külső misszió munkájáról.